

PARLAM AMB EN VICENÇ ARNAIZ SOBRE L'EDUCACIÓ INFANTIL...

Montserrat Nadal,
coordinador de Pissarra

"Molts col·lectius demanem que es faci un Pacte per l'Equitat dels Infants 0-3 que inclogui un Pla d'Atenció als Infants 0-3 a les Illes Balears amb una ruta per posar fi al desastre actual en aquesta matèria"

Comencem amb una pregunta que pot semblar una mica innecessària: per què és tan important l'etapa dels 0 als 6 anys?

D'innecessària res, és una pregunta molt important. Cal que tinguem em compte que, al llarg d'aquesta etapa, es duen a terme diferents processos d'estructuració de la ment de l'infant. Per una banda, és quan apareixen les primeres funcions psíquiques i l'aparició d'estructures així com l'establiment dels processos d'afecció i els primers vincles. També és una primera etapa en què es comença a desenvolupar la seva capacitat comunicativa, les seves destreses motrius primerenques i, en el terreny físic, el desenvolupament del seu sistema nerviós i la creació de les connexions, i essent tot això un factor determinant de les seves capacitats mentals i capacitats socials.

I en el cas dels nous pares i mares, de quina manera els afecta l'arribada d'un nou fill o filla?

Aquesta primera etapa és també un moment totalment nou per a ells; un temps

en què s'han de posar "en disposició de pares". Es produeix una mutació, amb l'aparició de nous deures relacionats amb la paternalitat i la maternalitat, que suposa per als dos progenitors un canvi radical de prioritats: el valor del temps personal canvia, les necessitats i prioritats econòmiques es modifiquen, es fa

imprescindible la cooperació i sincronització de les persones de les famílies, els referents i models socials evolucionen ràpidament cap a projectes de futur perquè tenir un fill convida a pensar en el demà. Es necessiten noves competències i nous coneixements imprescindibles per a la criança que, fins llavors,

eren innecessaris i ara són imprescindibles. Els pares i les mares se senten convidats a pensar en valors i implementar la bondat com a element decisiu en el tarannà diari. Un fill sempre reclama el millor d'un mateix.

A més, l'arribada d'un fill implica sovint la cerca de noves relacions per trobar ambients i entorns que suposin un suport pràctic i de models de referència per a la criança.

Des del punt de vista educatiu i cognitiu, quina importància té aquesta etapa?

Començar a educar "el més prest possible" és, des de fa uns anys, una prioritat a totes les recomanacions de tots els organismes internacionals com l'OCDE, la UNESCO; i també de les organitzacions humanitàries com Save the Children, UNICEF, Càritas... Tots els informes dels darrers anys centrats en desenvolupament, problemàtiques socials o cura de la infància així ho recullen. A més, cal que tinguem present que durant la primera etapa educativa dels 0 als 3 anys és quan té lloc l'estructuració de les primeres competències com són les estructures afectives, les capacitats lingüístiques... que tindran un gran efecte sobre les competències socials i, per tant, incidiran sobre les competències socials i, per tant, sobre l'equitat.

No hi ha organisme, organització o àmbit acadèmic vinculat a la sociologia educativa, a la psicologia, o a les neurociències... que no hagi inclòs l'atenció educativa a la primera infància en els seus postulats bàsics. L'etapa entre els 0 i els 3 anys, segons els acadèmics suposa "l'efecte més igualador del sistema educatiu". Sí, fins a tal punt és important i decisiva aquesta primera fase de l'educació dels nins i nines. És llavors quan es produeix l'accés de l'infant al seu entorn cultural i al teixit social que l'envolta.

Cal garantir que les famílies coneguin i utilitzin els patrons educatius i, en aquest sentit, les escoles són els millors recursos per a "difondre" la cultura educativa de les primeres edats. Per aquest motiu, és cabdal disposar d'una bona oferta d'escoles de 0 a 3 anys que ajudin els nous pares i mares a començar a recórrer aquest camí tan inesperat i, alhora, tan enriquidor.

Quin tractament ha rebut l'etapa d'infantil en les darreres lleis educatives de l'Estat espanyol?

Si parlem de la LODE, una llei orgànica de l'any 1985 que encara està vigent, hem de parar esment en el seu article 24.2. Quan parla dels centres privats que acullin nins d'edats corresponents a l'educació infantil, diu que aquests "restaran sotmesos al principi d'autorització administrativa a què es refereix l'article 23" d'aquesta mateixa llei.

Pel que fa a la LOGSE, la llei que va aprovar el Partit Socialista l'any 1990, en el seu article 7 diu que "l'educació infantil, que comprendrà fins als 6 anys d'edat, contribuirà al desenvolupament físic, intel·lectual, afectiu, social i moral dels infants. Els centres docents d'educació infantil cooperaran de manera estreta amb els pares o tutors a fi de tenir en compte la responsabilitat fonamental d'aquests en aquesta etapa educativa". També diu que l'educació infantil tindrà caràcter voluntari i, molt important, recull que "les Administracions públiques garantirán l'existència d'un nombre de places suficient per tal d'assegurar l'escolarització de la població que la sol·liciti". Això ha estat respectat

per totes les lleis educatives que s'han publicat a l'Estat espanyol d'ençà de la democràcia, tret del mig any en què va estar en vigor la LOCE, la llei d'una de les legislatures del President Aznar, amb la consideració de preescolar que donava a l'etapa dels 0 als 3 anys, i que suposava de retorn al model franquista.

Amb l'entrada en vigor de la LOE del President Zapatero l'any 2006, es recupera el concepte de l'etapa d'educació infantil dels 0 als 6 anys, distribuïda en dos cicles (article 14); i en el seu article 15 podem llegir que "les Administracions educatives promouran un increment progressiu de l'oferta de places públiques en el primer cicle. Així mateix coordinaran les polítiques de cooperació entre elles i amb altres entitats per a assegurar l'oferta educativa en aquest cicle". Amb aquest objectiu, recull també que (les Administracions) "determinaran les condicions en les quals podran establir convenis les corporacions locals, altres Administracions i entitats privades sense ànim de lucre".

La darrera llei educativa de l'Estat espanyol, la LOMCE del ministre Wert publicada l'any 2013, manté aquest mateix redactat, no fa cap modificació a la LOE

en aquells aspectes que van referits a l'educació infantil. Per tant, es pot dir que pel que fa a aquesta qüestió hi ha un acord polític unànime, compartit per tots els partits de l'arc parlamentari espanyol.

Per què, idò, si hi ha un acord tan compartit es dona tan poca importància a l'etapa d'infantil, sobretot al període dels 0 als 3 anys?

Actualment la pràctica totalitat dels infants de 3 a 6 anys estan escolaritzats. Pel que fa a l'escolarització dels 0-3, hauríem de rallar de manera diferenciada d'alguns períodes.

Hi ha un acord generalitzat que, els primers anys de vida, les famílies haurien de comptar amb mesures de conciliació que els permetessin atendre en general l'infant a casa. Es considera tan bo per als infants com per als pares i les mares, que així disposen de condicions favorables per aprendre a tenir cura del seu fill, i per a fer tot el procés personal i familiar d'adaptació a les noves circumstàncies. Mentre no es produeixi una millora significativa de les condicions de conciliació familiar i laboral és imprescindible comptar amb escoles de qualitat que atenguin els infants i donin suport a les famílies en aquest període tan decisiu.

Pel que fa al tercer any de vida, això és dels dos als tres anys, es considera necessari que totes les famílies, de manera especial les socialment més vulnerables, comptin amb possibilitats reals d'accés a places escolars, per allò de l'efecte igualador. Tanmateix succeeix que sovint les places escolars públiques per a infants de 0-3 són ocupades per famílies de classes mitjanes ja que, en no existir bonificacions ni ajudes econòmiques, l'accés a aquestes places públiques queda barrat per les famílies amb dificultats econòmiques.

Certament, l'educació infantil és una etapa educativa no obligatòria que, a més, no dona accés a cap títol. Per tant, les famílies no estan obligades a escolaritzar els infants; i hi pot haver alguns tipus de centres que trien no seguir el currículum establert per l'Administració educativa. Tanmateix tothom qui atén infants petits, siguin família o siguin serveis, estan obligats a atendre les

seves necessitats educatives per raons de protecció a la infància; atès que l'educació, com la salut, constitueixen drets bàsics dels infants.

És per això que, si hi ha situacions familiars en què de manera reiterada s'ignoren les necessitats educatives, llavors els serveis de protecció a la infància intervenen; i si és el cas s'estableixen mesures cautelars per a protegir l'infant.

Hi ha encara alguns sectors culturals i socials que, per ignorància, menyspreen la importància de la cura afectiva des del naixement i pretenen que amb l'alimentació i la higiene del nin ja n'hi ha prou. Són anacronismes sovint vinculats al menyspreu per les tasques tradicionalment assumides per les dones.

Quines són les dades d'escolarització a l'etapa 0-3 tant a les Illes Balears com a l'Estat espanyol?

Si ens fixam en la dada d'escolarització dels infants de 2 anys, segons les estadístiques del Ministeri d'Educació, l'any 2004 la mitja espanyola era d'un 27,9%. La darrera estadística oficial publicada fa pocs mesos és la referida al curs 2014-2015 i situa el promig de l'escolarització estatal als 2 anys en un 55,4%. Els primers de la llista són el País Basc, amb un 93%; i Madrid, amb un 68%. Com a dades curioses, Galícia tenia l'any 2004 un 25%, i ara té el 65% escolaritzat; Andalusia que tenia el 8% ara té el 63%.

A les Illes Balears, a l'edat de 2 anys, està escolaritzat el 28,6% del total; just la meitat de la mitja estatal. La nostra Comunitat autònoma és la darrera juntament amb les Canàries. Som els últims acompanyats de les Illes Canàries. Ceuta i Melilla tenen millors resultats que nosaltres... A més, hi ha un gran dèficit de places escolars 0-3 anys a les Illes Balears; ja que en 34 anys d'autogovern només a una legislatura, entre el 2007 i el 2011, s'ha dedicat atenció a la creació de places 0-3.

Però a Menorca les dades són ben diferents. No és així? Per què ha estat possible?

I tant! Allí el 76% de la població escolar de 2 anys està escolaritzada. I això per què ha estat possible? Perquè no hem fet polítiques partidistes, tampoc no hem seguit personatges il·luminats (que també n'hem tingut) i, sobretot, per haver seguit un pla que en 10 anys en aquesta matèria ens han situat al nivell de les comunitats i dels països europeus socialment més avançats. Per tant, hem demostrat que és possible prioritzar el que és essencial i seguir les indicacions dels grans organismes i les grans ONG dedicades a la infància.

Com varen posar de manifest en un article a la premsa aparegut recentment, tant el Col·lectiu 0-3 de Menorca com l'Assemblea 0-3 de Mallorca, Eivissa i Formentera esmenten que aquesta realitat és tan diferent a Menorca gràcies al compromís dels ajuntaments i del Consell Insular, tant amb la creació i sosteniment de places escolars, com amb

la garantia d'ajudes a les famílies amb dificultats econòmiques per tal que cap infant quedi exclòs per cap motiu.

Una de les qüestions que ha generat més polèmica al llarg dels darrers mesos ha estat la proposta de la Conselleria d'Afers Socials amb l'esborrany de decret al qual molts anomenaren de les "guarderies low cost". Què hauria suposat l'aprovació d'aquesta normativa en l'àmbit autonòmic?

La primera qüestió que va posar en alerta els sectors socials i professionals més vinculats a les polítiques socials i educatives d'infància va ser el secretisme amb què s'elaborava. Però més enllà d'aquest fet, tot l'esborrany és un exemple d'una forma de fer política en clara contradicció amb els compromisos electorals dels seus protagonistes. El PSIB, per exemple, a la pàgina 38 del seu programa electoral del 2015, prometia "*avançar en la construcció d'escoles públiques de 0 a 3 anys i apostar per la universalitat progressiva d'aquesta etapa educativa*", que consona amb la sensibilitat històrica dels militants d'aquest grup i, tanmateix, no hi ha hagut cap gest rellevant en aquesta direcció i sí mesures concretes en direcció contrària per part de la Conselleria d'Educació.

Per la seva banda, des de Més per Mallorca es prometia, a la pàgina 5 del seu programa electoral, desenvolupar "*la xarxa de centres educatius de 0-3 anys des del diàleg entre les institucions públiques i les entitats titulars per tal de garantir que és la primera etapa educativa i no només assistencial*", que també lligava amb el sentiment i el compromís amb l'educació de la militància del PSM i d'Esquerra Unida.

Contràriament a allò que veiem en els programes electorals dels partits que avui són al Govern de les Illes Balears, Fina Santiago insistia en fer un decret que, d'acord amb els empresaris, entre d'altres coses, ignorava la referència al dret a l'educació dels infants i establia condicions *low cost* – ara que les volen desterrar del turisme – que agraden a molts del negoci. En una paraula, un decret que deixava els infants i les famílies als peus del mercat.

D'aquesta manera, ens creava la següent paradoxa social: un Govern d'esquerra

cerca solucions properes al model liberal i deixa una part del que envolta l'educació infantil de 0 a 3 anys en les lleis del mercat amb els infants 0-3 als peus de l'oferta i la demanda. Escoles de qualitat per a uns i guarderies assistencials per a qui no pot pagar res millor.

Davant aquesta greu amenaça per als infants de les nostres illes, molts ens demanam: on és la tradició progressista de la cura i l'educació dels més dèbils? Que no saben que l'educació dels infants és una funció prioritària tant per a la família com per a la societat? Que la manera en què una societat tracta els seus infants és un dels indicadors més fiables per avaluar el grau de cohesió social i d'equitat?

El passat dia 26 de Febrer del 2018 el Parlament, per unanimitat, va acordar instar el Govern de les Illes Balears a deixar de tramitar aquest decret i a proposar un Pla 0-3 per tal que fos aprovat en el Parlament abans de finals del setembre 2018, que serveixi de punt de referència de polítiques consensuades pel que fa al 0-3 educatiu d'acord amb el que estableixen les lleis bàsiques de l'educació.

Ens podries comentar algun dels punts que consideres més greus del projecte de decret que es va presentar?

Per exemple, la consellera Santiago es proposava autoritzar un espai de 18 metres quadrats per a 12 infants d'edats barrejades entre 4 mesos i 3 anys. A més, en aquests 18 metres quadrats se suposa que hi ha d'haver prestatges amb joguines, cadires i taules, i la pròpia educadora... Es fa difícil pensar que aquests infants puguin tenir possibilitat de moure's, de jugar sense entrar en conflicte o sense haver de fer tornos: uns asseguts mentre els altres juguen.

Un lloc, a més, on hi poden fer 10 hores cada dia; sense que sigui obligatòria la llum natural. Per cert, l'esborrany sí contemplava calefacció a l'hivern però no calia cap climatització a l'estiu...

A molts el que ens resulta més indignant és l'amenaça que suposava per als infants més socialment vulnerables, els quals sense altres possibles alternatives quedaven relegats a aquests serveis degradants.

A més ens genera tristor aquesta mena de projecte amenaçador per a la infància, com han denunciat les grans ONG com UNICEF, Save the Children, en mans d'uns responsables polítics suposadament progressistes.

Per no parlar del personal dels centres de 0 a 3 anys. L'esborrany proposava decretar que a cada grup basti amb 1 educadora infantil. Per tant, 3 grups són 3 educadores que no cobrarien segons el conveni de l'ensenyament privat sinó segons el conveni de centres d'assistència i d'educació infantil, que són un 30% més baixos. Us don unes dades: una educadora en un centre assistencial cobra 837 euros bruts mensuals si treballa les 7 hores. Representa un 30% menys que si està contractada a un centre educatiu privat en què cobren 1.191 euros.

El decret que es pretenia tenia un efecte pervers: si s'autoritza en aquestes condicions tan precàries com les descrites abans, ja no es podrien tancar ni modificar. No hi hauria possibilitats de fer polítiques educatives amb els més menuts. I si arribessin de Madrid els recursos demanats pel conseller March per enfortir l'educació 0-3 anys, no es podrien aplicar a les guarderies *low cost*, perquè ja no serien serveis educatius.

En resum, com va dir una periodista, aquest decret no tapava les goteres sinó que feia més gran el forat; i sobretot deixava al descobert la manca de compromís per una educació en les mateixes condicions per a tots els infants, i deixava de banda la necessària equitat educativa.

Per això, molts col·lectius demanam que es faci un Pacte per l'Equitat dels Infants 0-3 que inclogui un Pla d'Atenció als Infants 0-3 a les Illes Balears amb una ruta per posar fi al desastre actual en aquesta matèria.

Moltes gràcies, Vicenç, pel temps que has dedicat a la revista Pissarra i, sobretot, tot l'agraïment i el suport de l'STEI Intersindical a tants anys de feina i dedicació a una etapa educativa tan decisiva en el creixement dels nostres infants, així com també a la teva recerca incansable de la tan necessària equitat. ■